

Miljenko Grgić

LIRIKA DUŠKA TAMBAČE

Klape i klapska pjesma doživjela su svoj bujan razvitak tijekom posljednja četiri desetljeća. Sve je počelo s organiziranom obnovom interesa za tradicionalnu dalmatinsku klapsku pjesmu u okrilju Omiškog festivala, što se u kratkom vremenu odrazilo na uspostavu i razvitak suvremenog klapskog stvaralaštva. Sretna je okolnost, što se početni impuls nije rastočio nakon prvih uspjeha, nego se plamteći entuzijazam ustrajno širio i osvajao nove kulturne prostore, koji jedva da su dodirnih točaka s takvim načinom glazbenog promišljanja i izražavanja. Prosta jednostavnost i neposrednost klapske pjesme, u kratkom je vremenu osvojila povjerenje i osjećajnost mnoštva osoba različitih zvanja i zanimanja. Od svih su ipak najbrojniji i najpostojani glazbenici. Dodir s klapskim svijetom učinio je da su se jedni za melografski rad, drugi za vodenje klape, treći za skladanje i aranžiranje itd. Samo rijetki su sve te poslove, a svoje kreativne sposobnosti stavili u službu promicanja klapske pjesme i klapskog izričaja. Među njima je bilo osoba koje su napuštale „sigurna zvanja i zanimanja“, jer se nisu mogli othrvati svojim unutarnjim izazovima. Za dugo vremena nisu bili shvaćeni i prihvaćeni kako od šire javnosti, još više u stručnim krugovima. Na putu afirmacije mnogi su odustali, a samo rijetki su svoju profesionalnu karijeru podredili realizaciji jedne zamisli, a to je uzdizanje klapa klapske pjesme. Časno mjesto među prvacima klapskim zanesenicima toga vremena pripada maestru Dušku Tambači. Iako se raskoš Tambačina glazbenog talenta dala zamijetiti još na početku njegova umjetničkog puta, mnoge kušnje i provjere stajale su na njegovom umjetničkom putu do konačnog uzdignuća na klapski pijedestal koji je rezerviran samo za odabrane.

Očekivati je da se dosadašnji životni i profesionalni put maestra Tambače odvijao po mitologiziranoj matrici kakvu često nude glazbeni udžbenici priručnici. Međutim, malo što se stvari iz njegova života i umjetničkog rada moglo dovesti u svezu s prirodom knjiškog glazbenog junaka. Ne ističe se niti ekstravagantnim ponašanjem niti nošnjom. Dapače u prvim kontaktima krajnje je jednostavan i neusiljen. Zapravo zrači jednom nesvakidašnjom smirenošću i toplinom. Čini se da posjeduje sposobnost stvaranja atmosfere neposrednosti i bliskosti. Tek kod žustrih rasprava povremeno znade širokim potezom lijeve ruke prošarati zrakopraznim prostorom, kao da time želi podcrtati poneki živopisni detalj. Teško ga je navesti na ogovaranje, a o uspjesima svojih bližnjih skloniji je pohvalno govoriti, nego o vlastitima.

Šibenik je grad njegova rođenja, a Split središte u kojem je stekao temeljnu glazbenu i klasičnu izobrazbu. Kad se primakao završetku studija na Kemijsko-tehnološkom fakultetu u Splitu shvatio je da na njegovu nutrinu dublje od svih djeluju glazbene kemikalije. Od tada se, dakle, puninom svojeg kreativnog bića u potpunosti prepušta čarima glazbe, one knie baštini od svojih pradjedova. Dakle, za ishodište svojega istraživačkog i kreativnoga rada uzeo je čednu, ali senzibilnu dalmatinsku klapsku pjesmu. U početku bilježi marljivo napjeve splitskog Varoša, a potom ih preoblikuje u složenije višeglasne obrasce (sredstvo izričaja mnoštvu klapa) koje je, u ulozi urnjetničkog voditelja pripremao za visoke klapske uzlete. Ono što se dalo zamijetiti kod njegovih prvih obrada (kasnije će razvijati u sve savršenijim melo-ritahskih i forhalnim obrascima) činila je smirujuća jednostavnost senzibilnost harmonijskih rješenja. I ma koliko da je u torne poštivao stroge zakone funkcionalne harmonije, lako se dade zamijetiti kako je kvintnim i oktavnim paralelama (prvenstveno basovih dionica) dao pravo na samostalan život. Dapače, ti su intervalski pomaci postali svojevrsno sredstvo lakog prepoznavanja njegovih obrada. S druge strane postupno je počeo otvarati melodijske slojeve primjenom kratkih uvodnih sola (češće tenora, negobharitona) u trajanju od jednog do dva takta, a u završnim kadencama stvarati dojam odgode s minijaturnim, ali efektivnim proširenjima, koja se uvijek oslanjaju na izvomu građu. Najviše od svega doimaju se njegova skladna i prefinjena harmonijska rješenja, koja nikada ne stvaraju dojam prezasićenosti. U svom obradivačkom radu Tambača se susteže od modulacija, jer polazi od toga da usiljena ili ekscentrična rješenja ne smiju povrijediti (a ponajmanje razrušiti) smisao izvorne pučke poetike. Glazbeni vokabular koji je Tambača definirao tijekom sedamdesetih godina prošloga stoljeća s vremenom je nadopunjavao novim i svježijim harmonijskim vrijednostima (posebno povećani kvintsektakord, rijetko nonakord), koji su uvijek stajali u funkciji

dopunjavanja poetskog sadržaja. Uz to pokazivao je, s vremena na vrijeme, potrebu uspostavljanjem prohodnih sekvenca i izmjeničnih figura, napose u unutrašnjim dionicama, svojeg višeglasnoga sloga. Put jezičke transformacije išao je, dakle, postupno, ali je našao svojega odraza i kod sastavljanja aranžmana na skladbe (melodijske obrasce) što su ih znali sačiniti njegovi suvremenici. Na tome planu posebno valja upozoriti na iznenađujuće efikasno rješenje nekolicine glazbenih naslova Zdenka Runjića, koje je prilagodio izričajnim moćima klape Puntari iz Omiša. Od svih je najpoznatija Tambačina obrada Samo moru virujen, koja je u vremenu nastanka imala razmjer klapskog megahita.

U razvitku harmonijskog stila Duška Tambače naziru se dvije razvojne faze. Prva, po odmjerenom i pomalo krutom praćenju melodijskog obrasca, uz korištenje osnovnih harmonijskih funkcija i njihovih zamjenika, s relativno često primjenom pedalnog tona posebno na mjestima melodijskog zastoja. No, to je, čini se, bila manira kojoj se je priklonila većina obradivača tijekom sedamdesetih godina, što je dijelom bilo uvjetovano i glazbenim potencijama klape koje su takve naslove izvodili. Sredinom osamdesetih klape su već poprilično odmakle u svojem izražaju, a veće slobode u harmonijskom mišljenju svakako su utjecale na veću mobilnost i do tada neviđenu fluidnost, napose unutrašnjih dionica. Dakako, harmonijski ritam je dobio na većoj slobodi u odnosu na ranija vremena, poglavito u opusu maestra Duška Tambače. Treba uzeti u obzir činjenicu, da je do toga vremena Tambača stvorio respektabilan fundus melografski zabilješki od preko 300 naslova, koje je sastavio u Spiitu i diljem Dalmacije. Sve je izoštrilo njegov osjećaj za reljefno dočaravanje najtananijih vrijednosti glazbenog predloška. U međuvremenu, njegovo zanimanje za muške klape kao da je jenjavalo u korist ženskih klapa. S promjenama glazbenog medija još su više došla do izražaja njegova nastojanja oko stvaranja toplijih i svjetlijih nijansi, napose harmonijskih obojenja. Rad s ženskim klapama je nalagao da s više opreza pristupa rješavanju višeglasnog kompleksa (poseban problem čini uži vokalni ambitus), gdje je pokazao veliko umijeće reduciranja vokalnih dionica u korist stvaranja dojma smirene i srediene cjeline. Dakako njegov put jezičke transformacije nije se time okončao, jer je s početkom našega vremena sve upornije počeo eksperimentirati s novim zvukovnim kombinacijama, za što su mu kao idealan medij poslužile mješovite klape. U svojim razvojnim transformacijama, odjednom je maestro Tambača prerastao u prvaka u promicanju mješovitih klapa i klapske pjesme, kao što je to u ranijim vremenima bilo sa njegovim pionirskim radom u afirmaciji ženskih klapa.

Iz slijeda dosadašnjeg izlaganja moglo bi se krivo zaključiti kako je Tambača svu svoju stvaralačku energiju iscrpljivao na melografskom bilježenju i obrađivanju pučkih napjeva. Istina, taj mu je posao tijekom proteklih desetljeća osigurao veliki ugled u klapskom svijetu. Valja napomenuti da su njegovi melografski zapisi i obrade toliko omiljene među klapama, da ne postoji smotre i klapskog natjecanja na kojima se one ne izvode, čak i više od toga, tijekom proteklih desetljeća javljali su se pojedinci tvrdeći da rukovodstvo Omiškog festivala preferira Tambačine obrade u odnosu na ostale autore. No, da se i htjelo na tome planu učiniti neki ustupak (prema bilo kojem obradivaču), tako nešto se nikada ne bi moglo postići administrativnim mjerama. Iznad svega stoje klapski voditelji i klape koje je dodimula istančana jednostavnost i ljepota Tambačinih klapskih obrada. Uostalom, taj nadasve koristan i vrijedan rad, Tambača je usko vezao uz svoj praktičan rad s klapama, dakako, u ulogu umjetničkog voditelja. Međutim, ako su spomenute aktivnosti bile sredstvo njegove egzistencije i osobne afirmacije, nikada nisu bile u opreci sa njegovim skladateljskim radom. Dapače, čini se kao da su spomenute aktivnosti konstantno podupirale njegove stvaralačke ambicije i omogućile da njegov izvorni glazbeni opus izbori lagodniji put do šire klapske javnosti. Taj put traje puna četiri desetljeća i tijesno je vezan uz razvitak Omiškog festivala. O uspjehu Tambačina stvaralačkog opusa svjedoče brojne nagrade (publike i stručnog povjerenstva) i javna priznanja, koje ga po uspješnosti izdižu u red najprestižnijih autora suvremene klapske pjesme.

Kao skladatelj, Duško Tambača je istinski lirik, osoba zadivljujuće osjećajnosti. Moglo bi mu se pripisati da je je glazbenik "nježnih ljubavnih osjećaja". Tambačina senzibilnost izvire iz bogate mašte i sposobnosti oblikovanja finih i prozračnih melodija. Njegova glazbena misao teče spontano i neusiljeno, sazdana je iz melodijskih fraza koji teško mogu slušatelja ostaviti ravnodušnim. Tambača je

zapravo tipični Mediteranac. Kod njega sve počiva na melodiji, koja je u punoj mjeri gibljiva i lako pamtljiva, ali nikada ne zapada u banalnost. Njegove su melodije širokoga daha, uvijek funkcionalno vezane uz tekstualni predložak. Kakav stav zauzeti prema melodici, sve zavisi od poetskog predloška. Na tome planu Tambača je krajnje obazriv. S rijetkom istančanošću prilazi njihovom odabiru: jednom su meditativni, drugi put šaljivi, u trećoj prilici su himnični, često ljubavni, pa onda domoljubni isl. Na ovome mjestu vrijedno je spomenuti kako Tambača reagira na svakodnevne izazove u vrijeme Domovinskog rata. Duboko dimut strahotarna i patnjama svoga namoda, uz ostalo sklada Vjerujem u te sveta zemljo moja (stihovi Danko Angjelinović). To je jedna od najemotivnijih klapskih skladbi domoljubnog karaktera, nastala u vrijeme rata.

Zadivljujuća je snaga i umjetnička vrijednost brojnih poetskih predložaka u Tambačinorn opusu. Jedinu poveznicu među njima čini iskrenost i duboka humanost. U pogledu na vrsnoću stihova valja spomenuti da je izbor dovoljno reprezentativan, da predstavlja kolekciju suvremene dalmatinske lirike, koja bi sa stanovitim redukcijama mogla činiti čak i kratku zavičajnu poetsku antologiju. Tek za ilustraciju valja na ovome mjestu izdvojiti ugledne pjesnike (Drago Ivanišević, Jure Franičević - Pločar, Marin Franičević, Jakša Fiamengo, Drago štambuk, Joško Božanić, Vlatko Škurla, Ljubo Stipišić) čiji su radovi, u zavisnosti od vremena i prilika, predstavljali ishodište Tambačina nadahnuća. Sretna je okolnost da spomenuta djela žive nesputanim životom i da privlače pozornost klapa, čak i više desetljeća nakon njihovih glazbenih praižvedbi. Sve počiva, dakako, na srodničkoj svezi i maštovitoj stopljenosti birane poetike i izmašanog glazbenog uobličjenja, koja dodiruje senzibilitet kako ovremenih klapaša tako i najprosječnijih slušatelja.

U korištenju suvremene poetike Tambača se prije svega priklanja klasičnom konceptu oblikovanja klapske skladbe. Rado oblikuje svoje skladbe u formi dvodjelne i li trodjelne pjesme, na čiji strukturalni obrazac najviše utječe količina, a manje vrsnoća tekstualnog predloška. Posebnost njegova stvaralačkog stila čini gotovo neizostavno korištenje kode, koja i tonalno i formalno zaokružuje logično uobličenu cjelinu. U njegovim kodama su zamjetna blaga tonalna skretanja u subdominantno ili dominantno polje, a sve to prati naočit dinamički klimaks ili antiklimaks sa relativno čestim kratkim zadržkama na završnom vokalu. Uvode rijetko koristi. Lirici Duška Tambače najbolje pristaje silabički način razlaganja teksta. S obzirom da u njegovom stvaralaštvu (a tako i u klapskom stvaralaštvu općenito), vlada načelo homofonog izlaganja, prirodno je da najviša dionica ima dominantnu utogu u razlaganju teksta i ukupnom melodijskom razvitku. Tambača nije sklon čestim ponavljanjima pojedinih riječi ili kraćih tekstualnih ulomaka, ako za to nema posebna razloga. Time se sredstvom koristi samo kada želi naglasiti ključnu misao što obvezatno ne podrazumijeva uporabu sekvenci. Iako nije sklon vokalnim bravurama i koloraturama, ponekad znade na više tekstualnih slogova (rjeđe riječi) nanizati grupu tonova. Takav postupak valja dovesti u svezu s njegovom težnjom za plastičnim oslikavanjem eksponiranih misli. Primjena toga postupka najzamjetnija je u njegovim vodećim dionicama, dok izdržane tonove (na više slogova ili riječi) koristi u nižim registrima na završecima ne maloga broja svojih skladbi.

U svom izvornom stvaralaštvu radije se priklanja jednostavnijim, nego stoženijim metričkim obrascima. Ako koristi nepravilne (ili mješovite) mjere, one su rezultat pravilne i promišljene razdiobe teksta. Tambačinoj lirskoj naravi pristaju nježnija obojenja i tonaliteti, pa je i to djetom razlog što pokretljivost njegovih melodija nalazi uporište u smirenijim (početnim) tempima. čak i njegova dinamička krivulja nikada ne zapada u ekstatična raspoloženja. Skloniji je korištenju umjerenih pa čak i smanjenih dinamičkih vrijednosti, kako bi osnažio unutrašnju ravnotežu svojih djela. To na poseban način dolazi do izražaja u njegovom nevelikom sakralnom opusu, u kojem su odnosi solista i ostatka ansambla sretno izbalansirani. Svaki stavak za sebe čini uglađenu mikro cjelinu, svi zajedno međusobno se dobro nadopunjuju i stvaraju dojam uglađene jednostavnosti i smirene pobožnosti (npr. Ave Maria, Oče naš).

Nisu samo umjetničke tvorevine suvremenih pjesnika i religiozni predlošci jedino sredstvo glazbenog nadahnuća maestra Tambače. Ne baš rijetko Tambača nalazi pobude u opuštenoj jednostavnosti bogate riznice, što su je za sobom ostavili zaboravljeni (anonimni) pučki pjesnici. Svjestan toga da mu izbor pučkih prediožaka ne dopušta široko razvijanjemnetodijske linije, Tambača u takvim prilikama svjesno reducira glazbenu formu, čime je približava klapskorn (folklornom) arhetipu. Začudna je prirodnost takvih skladbi koje podupiru prikladna harmonijska rješenja, tako da se stječe dojam kao da se oživljavaju davno zaboravljeni napjevi, umjesto da je riječ o suvremenim klapskim skladbama. Općenito uzevši, maestro Duško Tambača crpi nadahnuće i snagu iz puka, pa ne iznenađuje to što njegov stvaralački opus nalazi srodnike ne samo među klapama, nego i u mnoštvu poklonika klapske pjesme. Priznanja koje prate Tambačin melografski, reproduktivni i skladateljski rad, rezultat su plamtećeg zanosa kojeg kroz četiri desetljeća prenosi preko klapske pjesme na brojne (često i reprezentativne) klape, čiji senzibilitet duboko pogađa srca njegovih suvremenika i poklonika njegove umjetnosti.